

Kuoleman ja eliniän pidentämisen filosofiaa

Rosa Rantanen, VTM
Turun yliopisto
Avoin Eettinen Foorumi
Joensuu 30.9.2013

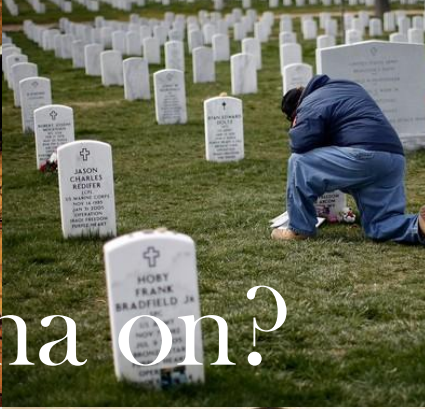
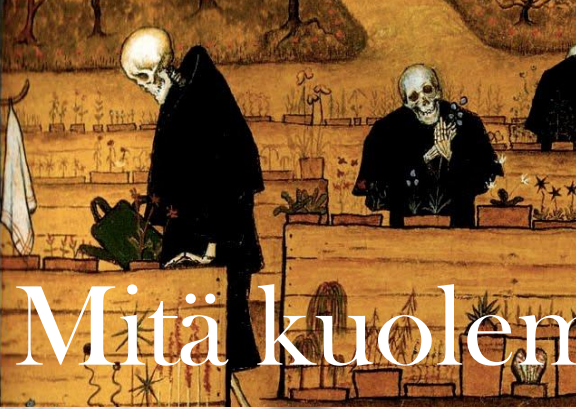
Minä tutkin...

- Uusien ja kehitteillä olevien lääketieteen teknologioiden avulla mahdollisesti toteutettavaan luomattaavan eliniän pidentämiseen liittyviä eettisiä kysymyksiä
- Kuoleman filosofia
- Bioetiikka, lääketieteen etiikka

Tänään puhutaan...

- Kuolemasta ja sen merkityksestä
- Elämästä ja sen pidentämisestä
- Kuoleman filosofian kysymyksistä lääketieteen kontekstissa

Mitä kuolema on?

Kuolema on...

- Väistämätön
- Surullinen
- Symbolinen
- Kulttuurinen
- Yhteisöllinen
- Yleismaailmallinen
- Henkilökohtainen
- Äkillinen
- Pelätty
- Odotettu
- Lykättävissä?

Kuoleman toteaminen

- ”[i]hminen on kuollut, kun hänen aivotoimintansa ovat pysyvästi loppuneet. Kuoleman toteaminen edellyttää sydämen vielä sykkiessä, että aivotoimintojen loppumisen syy(t) on selvitetty ja että lääketieteellisin tutkimuksin on todettu kaikkien aivohermovasteiden puuttuminen.” (Sosiaali- ja terveysministeriö)
- Kriittisten elintoimintojen lakkaaminen. Aivokuolema (Harvardin yliopiston työryhmän vuonna 1968 julkaisemaan raportti ”A Definition of Irreversible Coma”)
- Lääketieteellinen merkitys
- Uskonnollinen/kulttuurinen merkitys: kuoleman liittyvät säännöt

Kuoleman määrittely

- Mitä kuolema on?
- Oman olemassaolon loppu, minän loppu, tietoisuus sammuu
- Kuolema itsessään on “neutraali” tapahtuma, ei mitään

Onko kuolema paha asia?

- Ei

- Kuolema ei ole meille mitään (Epikuros) – ei ole “kuolleen olemista”
- Kuolema on luonnollinen osa elämää, se antaa elämälle merkityksen

- On

- Kuolema riistää meiltä (hyviä) asioita, itse elämän (Thomas Nagel)

“En tahdo kuolla”

- Kuolemanpelko
- Rakkaus elämään
- Tunne, että “elämä on jäänyt kesken”
- Tekemättömät, kokemattomat, sanomatta jääneet asiat
- http://yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/syopasairaahan_viimeiset_kuukaudet_-_uusi_elama_tuntemattoman_edessa_27952.html#media=27954 9:34

“Tahdon kuolla”

- En halua elää
- Masennus, itsemurha
- Elämä on pahempi kuin kuolema
- Pelkään että elämästä tulee hirveää, mutta en enää siinä vaiheessa pysty tekemään päätöksiä omasta puolestani (esim. Alzheimerin tauti)

Kuolevaisuuden kokeminen

- Henkilökohtainen kokemus: oman olemassaolon loppumista on vaikea sisäistää
- Toisaalta ihmisen on helppo ymmärtää, että kaikki (myös minä itse) kuolevat joskus ja kuolema on osa biologisen elämämme kaarta
- Paradoksaalinen ajatus: En halua elää ikuisesti, mutta en myöskään kuolla aivan vielä
 - (esim. Thomas Nagel)

Elämän pidentämisen mahdollisuus

”En minä pelkää kuolemista, en vain halua olla paikalla silloin kun se tapahtuu.” -Woody Allen

Ingmar Bergman: Seitsemäs sinetti

<http://www.youtube.com/watch?v=f4yXBligZbg>

Mitä on ikuinen elämä?

- Se voi olla
 - Mystiikkaa
 - Kuoleman jälkeiseen elämään uskomista
 - Toivoa, lohtua (uskonto, tiedeusko)
 - Elämän janoamista
 - Kuoleman pakenemista
 - Mahdollista lääketieteen teknologioiden avulla?

Onko kuolemattomuus hyvä asia?

- On

- Kuoleman välttäminen
- Mahdollisuus toteuttaa haaveitaan, nauttia elämästä

- Ei

- Kuolema on luonnollinen osa elämää, se antaa elämälle merkityksen
- Kuolemattomuus olisi tuskastuttavan tylsää (Bernard Williams)
- Meidän on kuoltava, jotta tekisimme tilaa tuleville sukupolville
- Identiteettimme ei voi säilyä samana ikusuutta: “minä” en voi olla olemassa ikuisesti?

Onko kuolemattomuus mahdollista?

- On

- Uskonnollisessa mielessä
- Lisääntymisen ja kulttuuriperinnön eteenpäin siirtämisen myötä
- Eläminen toisten ajatuksissa
- Eläminen esimerkiksi työn tai taiteen kautta

- Ei

- Biologisessa mielessä mahdotonta
- Lähinnä myyttinen/symbolinen/kuvainnollinen käsite
- Edes mahdollisuus ikuiseen elämään ei takaa kuolemattomuutta

Onko mahdollista elää 1000-vuotiaaksi?

- Toistaiseksi ei, mutta uudet teknologiat antavat uutta toivoa (nanoteknologia, kantasolututkimus, telomeerit...)
- Aubrey de Grey:
 - ensimmäinen 1000-vuotiaaksi elävä henkilö on jo syntynyt
 - “ikäntyminen tappaa”

Olisiko tavoiteltavaa elää 1000-vuotiaaksi?

- Kyllä

- Mitä pidempi elämä, sen parempi!
- Enemmän aikaa olla perheen kanssa, koittaa erilaisia ammatteja ja harrastuksia, matkustaa, auttaa muita, nauttia elämästä...
- On tärkeää välttää kuolemaa

- Ei

- Ei ole *luonnollista* että ihminen elää 1000-vuotiaaksi
- Onnen ja tasapainon (*ataraxia*) voi löytää lyhyemmänkin elämän aikana
- Väestönkasvu maapallolla nopeutuisi entisestään
- Uudet teknologiat lisääisivät epäoikeudenmukaisuutta, koska kaikilla ei olisi mahdollisuutta niiden käyttöön

Esimerkki

- Liisa on 60-vuotias, perusterve suomalainen nainen. Hän nauttii elämästään ja haluaisi kokeilla uusia teknologisia keinoja pidentääkseen sitä. Liisalla on melko korkea palkka ja kalliidenkaan hoitojen maksaminen ei olisi hänelle mikään ongelma.

Liisan näkökulma

- Liisan mielestä elämä on mukavaa ja hän haluaisi kokeilla vielä uusia asioita, kuten uutta työuraa ja ulkomailla asumista. Liisa on aikaisemmin eronnut miehestään ja haluaisi vielä uuden, kestävän parisuhteen. Hän nauttii ystäviensä seurasta ja elämän pienistä asioista.
- Liisan mielestä kuolema on paha asia, koska se riistäisi häneltä mahdollisuudet näihin asioihin. Liisa myös pelkää kuolemaa, eikä ymmärrä miksi hänen pitäisi kuolla jos se olisi mahdollista välttää. Hän haluaisi elää ainakin 1000-vuotiaaksi.

Lääketieteen näkökulma

- Elinajanodotteen pidentäminen on pitkään ollut tärkeä terveydenhuollon tavoite
- Elämän vaaliminen (kuoleman välttäminen) on perinteisesti ollut tärkeä osa lääkäreiden ammattietiikkaa

Lääketieteen näkökulma

- Onko elämän huomattava pidentäminen hoitoa vai *ihmisen parantelua*? Kuuluuko se julkisen terveydenhuollon piiriin?
- Jos potilas haluaa elää pitkään, saako lääkäri estää? Onko lääkärin *velvollisuus* auttaa potilasta elämään pitkään?
- Jos keinot olisivat saatavilla, kuuluisiko ikääntymisprosessin hidastaminen lääkärin ammatillisiin velvollisuuksiin? Auttaisitko sinä Liisaa elämään 1000-vuotiaaksi?

Lääketieteen näkökulma

- Saatamme joskus törmätä tilanteisiin, joissa elämän pidentäminen ei välttämättä ole potilaan itsensä tai muiden kannalta paras ratkaisu
- Lääkäreiden tehtävä ei välttämättä ole tukea eliniän huomattavaa pidentämistä, jos koemme, että se ei ole ”luonnollista” tai kuulu lääketieteen tehtäviin
- Toisaalta: onko oikein, että lääkäri (tai yhteiskunta) säätelee ihmisen mahdollisuutta päättää oman elämänsä pituudesta?

Lopuksi

- Kuoleman toteaminen lääketieteellisesti ja kuoleman filosofinen määrittely ovat moniulotteisia kysymyksiä
- Kuolema koetaan usein vältettävänä ja negatiivisena asiana: kuolema pelottaa monia etenkin henkilökohtaisella tasolla
- Toisaalta moni ajattelee, että kuolema on luonnollinen osa elämää
- ”En halua kuolla, mutta en myöskään elää ikuisesti”

Lopuksi

- Uudet teknologiat voisivat mahdollistaa erittäin pitkän eliniän? Miten lääketieteen tulisi suhtautua tähän?
- Onko lääkärin velvollisuus aina auttaa ihmistä (potilasta) välttämään kuolemaa?
- Filosofia voi tarjota välineitä lääketieteen päämäärien ja ammattietiikan tavoitteiden määrittelyyn

Lopuksi

- Kuoleman yleismaailmallisuus vs. henkilökohtaisuus
- Lääkäri saattaa nähdä työssään paljon kuolemaa, mutta jokainen kuolee vain kerran – miten kohdata kuoleva ihminen?
- Erilaisiin kuolemiin suhtaudutaan eri tavoin
- http://yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/suomalainen_kuolema_-_dokumentti_27715.html#media=27730
- Filosofia voi tarjota välineitä kuolevan ihmisen kohtaamiseen ja omaan kuolemaan suhtautumiseen
- Valmiita ratkaisuja ei ole, mutta erilaisten ajattelutapojen ja vaihtoehtojen tunnistaminen helpottaa asian käsittelyä

Kiitos!

rprant@utu.fi

